

Lietas neatbilstība līguma noteikumiem 1/18/25

Juriste, PwC Legal
Linda Gulbe-Štorha

Komerctiesiskajā aprītē mēdz būt gadījumi, kad, konstatējot iegādātās lietas trūkumus, pircējs vēlas atcelt līgumu vai piedzīt zaudējumus. Tomēr ne vienmēr, pircējaprāt, konstatējamie lietas trūkumi par tādiem tiešām uzskatāmi. Turklāt jāievēro, ka pircējam (komersantam) ir jāveic zināmas darbības, lai, atbilstoši konstatējot lietas trūkumus, nezaudētu tiesības uz zaudējumu atlīdzību vai līguma atcelšanu. Vairāk par minēto – šajā rakstā.

Neatbilstības veidi

Vispārīgi lietas neatbilstība līguma noteikumiem var izpausties divos veidos – neatbilstība lietas subjektīvajām prasībām vai neatbilstība lietas objektīvajām prasībām.

Tiesu praksē atzīts, ka ar lietas subjektīvajām prasībām saprot:

1. prasības, par kurām puses līgumā tieši vienojušās, piemēram, lietas veids, daudzums, funkcionalitāte, pielietojums, kvalitāte;
2. lietas pircēja prasība par tās derību konkrētam mērķim, ja pārdevējs šai pircēja prasībai piekritis, proti – ja pārdevējs piekritis lietu individuāli pielāgot pircēja prasībām.

Sk., piemēram, lietu SKC-46/2023 par slēptu defektu neatklāšanu personai, kura iegādājās lietotu automašīnu.

Savukārt ar objektīvajām prasībām saprot:

1. dažādas tiesību aktos izteiktās prasības (likumos, Ministru kabineta noteikumos u.c.), tostarp standartos, ja tādi attiecībā uz lietu izdoti;
2. prasības, ar kurām lietas pārdevējs pirms līguma noslēgšanas pircēju iepazīstinājis, piemēram, norādot tās paraugā, aprakstā vai citviet;
3. prasības, kas līguma noslēgšanas laikā, raugoties no hipotētiskā vidusmēra pircēja skatupunkta, šādai lietai piemīt, piemēram, attiecībā uz lietas drošumu, izturību, funkcionalitāti.

Sk., piemēram, lietu SKC-3/2025 par automašīnas drošības jostas garuma atbilstību vidusmēra pircējam; lietu SKA-90/2017 par pērļu kaklarotas imitācijas uzdošanu par organisko pērļu kaklarotu.

Svarīgi ievērot, ka hipotētiskā vidusmēra pircēja jēdziens ir līdzīgs, taču ne sinonīms patērētāja jēdzienam, tādēļ tas būs piemērojams tieši komersantu gadījumā. Proti - ar hipotētisko vidusmēra pircēju saprotams pircējs, kurš nav attiecīgās jomas lietpratējs, taču ir saprātīgs, uzmanīgs, apdomīgs un vienlaicīgi arī samērā labi informēts.

Atbildības iestāšanās

Lai varētu vērtēt atbildības par lietas trūkumiem iestāšanos, vispirms jāpārbauda lietas atbilstība subjektīvajām prasībām un tikai pēc tam – objektīvajām prasībām.

Jāņem vērā, ka, izvērtējot lietas atbilstību hipotētiskā vidusmēra pircēja ekspektācijām, lietas atbilstība jāvērtē objektīvi, respektīvi – vispirms noskaidrojot attiecīgās lietas vidusmēra pircēju, nevis vērtējot no konkrētā pircēja skatupunkta, jo, iespējams, pircējs hipotētiskā vidusmēra pircēja lokā neietilpst.

Tomēr ar neatbilstības konstatēšanu vien nepietiek, jo komersantam, atbilstoši Komerclikuma 411.panta pirmajai daļai, ir uzlikts pienākums “iespējami īsā laikā pēc preces [*lietas*] saņemšanas to pārbaudīt” un “nekavējoties” par šiem trūkumiem paziņot pārdevējam. Ja līgumattiecības regulē ANO Konvencija par starptautiskajiem preču pirkuma – pārdevuma līgumiem (*plašāk lasi publikācijā – ANO Konvencijas piemērošana zaudējumu piedziņā*) jāvadās pēc II. nodaļas II. sadaļas.

Tiesu praksē atzīts, ka Komerclikuma 411. panta pirmajā daļā ietvertais pienākums paziņot „iespējami īsā laikā pēc preces [*lietas*] saņemšanas” katrā lietā būs vērtējams individuāli, ņemot vērā lietas veidu un īpašības. Piemēram, lietas, kuras pārbaudīšanai nepieciešams veikt ekspertīzi par tās atbilstību līguma noteikumiem un normatīvajiem aktiem, trūkumu konstatēšanas laiks objektīvi būs ilgāks, nekā lietai, kuras trūkumi pamanāmi uzreiz. Tikai tad, ja pircējs būs saprātīgā laikā veicis pārbaudi un izpildījis pienākumu paziņot, būs iespējams prasīt atbildību no pārdevēja par lietas trūkumiem.

Atbildība par lietas trūkumiem

Saskaņā ar likumu nav aizliegts pārdot lietu, kurai konstatējami trūkumi, taču pircējs ir noteikti jāinformē par to esamību. Savukārt, ja lieta pārdota ar trūkumiem, pircējam to nezinot, pārdevēja atbildība jāvērtē saskaņā ar Civillikuma 1620.pantu.

Civillikuma 1620.panta pirmā daļā noteikts, ka “atsavinātājam, kas ļaunā nolūkā noklusējis vai apslēpis viņam zināmos lietas trūkumus, vai noteikti apgalvojis, ka tai ir zināmas īpašības, jāatlīdzina ieguvējam visi zaudējumi.” Savukārt šā panta otrā daļa noteic, ka “visos citos gadījumos ieguvējam ir tiesība tikai prasīt, pēc paša izvēles, vai nu līguma atcelšanu, vai lietas cenas samazināšanu.”

Proti, ja pircējs vēlēšies visus radušos zaudējumu atlīdzināšanu, tad Civillikuma 1620. panta pirmās daļas piemērošanai ir priekšnoteikums: ir jākonstatē, ka pārdevējs rīkojies ļaunā nolūkā, noklusējot vai apslēpjot viņam zināmos lietas trūkumus jeb, citiem vārdiem sakot, tiši pārdevis lietu ar trūkumiem. Turpretī, ja pircējs vēlas atcelt līgumu vai samazināt lietas cenu, pārdevēja ļauns nolūks nav jākonstatē.

Jāatceras, ka objektīvi Civillikuma 1620.panta piemērošana ir saistīta ar lietas neatbilstības līguma noteikumiem konstatēšanu, jo, to nekonstatējot, nav pamata prasīt ne līguma atcelšanu vai lietas cenas samazināšanu, vai zaudējumus, kas radušies.

Savukārt, ja pircējs nav izpildījis Komerclikuma 411.panta pirmajā daļā ietverto pienākumu lietu “iespējami īsā laikā pēc preces [*lietas*] saņemšanas pārbaudīt”, “nekavējoties” par šiem trūkumiem paziņojot pārdevējam, pircējs zaudē iespēju prasīt atbildību par lietas trūkumiem, izņemot gadījumus, ja lietai ir apslēpti trūkumi, kurus tās pārbaudes laikā nebija iespējams konstatēt. Ja šie apslēptie trūkumi tiek konstatēti vēlāk, pircējam ir pienākums nekavējoties par tiem ziņot pārdevējam, pretējā gadījumā uzskatāms, ka pircējs lietu pieņēmis ar apslēptiem trūkumiem.

Vienlaikus atbilstoši Civillikuma 1613. pantam pārdevējs var tikt atbrīvots no atbildības, ja pircējs pieļāvis rupju neuzmanību, kas izpaužas kā visparastākās uzmanības trūkums. Šādu apstākļu esamība katrā situācijā jāvērtē individuāli.